

УДК 336.748.12

І. О. Крива, студ. гр. ОА-12, Т.М. Котенко, доц., кнд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Інфляційні процеси в економіці України на сучасному етапі

Досліджено, що інфляційні процеси досить негативно впливають на соціально-економічний стан країни. Розрізняють різні підходи при трактуванні поняття інфляції, причин та механізмів виявлення інфляційних процесів. Проаналізовано сучасний стан рівня інфляції в Україні. Визначено антиінфляційні заходи на основі оцінки проблемних аспектів регулювання інфляційних процесів в Україні та світі.

інфляція, інфляційні процеси, причини інфляції, соціально-економічні наслідки інфляції, антиінфляційне регулювання, антиінфляційна політика

Вступ. Інфляція являє собою одну з найгостріших проблем сучасного розвитку економіки в багатьох країнах світу, яка негативно впливає на всі сторони суспільного життя. Адже її наслідками є знецінення результатів праці, зниження життєвого рівня населення, знецінення грошових заощаджень, перешкоджання довгостроковим інвестиціям та економічному зростанню загалом. Високий рівень інфляції руйнує грошову систему та провокує витік капіталу за кордон, послаблює національну валюту, посилює суперечності в соціальних та політичних колах суспільства. Основним індикатором інфляції є індекс споживчих цін, який в Україні суттєво коливається та значно перевищує середньоевропейський показник. Враховуючи євроінтеграційний курс України, виникає об'єктивна необхідність підвищення ефективності регулювання інфляційних процесів, особливо на сучасному етапі.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питаннями інфляційних процесів та розробкою засад антиінфляційної політики в країнному вимірі займалися як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, серед яких Дж. Кейнс, І. Фішер, М. Фрідмен [1], В. Геєць [2], А. Гриценко [3], В. С. Марцин [4], С. Кравченко [5] та інші.

Мета. Основною метою дослідження є вивчення зарубіжного досвіду антиінфляційного регулювання та адаптація позитивних заходів до інфляційних процесів в Україні.

Методологія. Перш за все, вважаємо за необхідне, визначити дефініцію поняття інфляції. Загалом під інфляцією розуміють зростання загального рівня цін у країні впродовж певного періоду часу, що супроводжується знеціненням національної грошової одиниці. Сірко А. В. вважає, що інфляція – це стійке зростання загального (або, що те саме, середнього) рівня цін товарів і послуг, унаслідок якого падає купівельна спроможність наявних в обігу грошей (гроші знецінюються) [6, с. 28]. В свою чергу Івасів Б. С. зазначає, що інфляція – процес знецінення грошей внаслідок надмірної емісії та переповнення каналів обігу грошовою масою. Мамалуй О. О. дає наступне визначення інфляції – це багатопланове соціально-економічне явище, яке характеризує співвідношення між кількістю паперових грошей, обсягом вироблених товарів та послуг і темпами зростання рівня цін [7].

При цьому, не слід ототожнювати інфляцію з грошовою емісією (законодавчо обумовленим випуском додаткових грошей в обіг). Емісія грошей може мати як інфляційний, так і не інфляційний характер.

Розмаїття форм вияву інфляції потребує різних підходів до визначення причин та механізмів інфляційного процесу. Умовно всі теоретичні концепції інфляції можна розділити на дві групи: економічні та неекономічні (природні, політичні). Серед економічних існує дві концепції щодо визначення першопричин інфляції: структурна (немонетарна) і монетарна. На думку прихильників першої концепції інфляція виникає в процесі економічного зростання за умов диспропорції суспільного відтворення, дефіциту державного бюджету. Монетаристи розглядають інфляцію з точки зору грошової та бюджетної політики держави. При цьому зростання внутрішніх цін та волатильність валютних курсів спричиняють структурні диспропорції в економіці.

Виходячи з вищеперелічених концепцій можна виділити основні причини інфляції, що характерні для більшості країн світу:

1. Незбалансованість державних витрат і доходів, що призводить до збільшення грошової маси і як наслідок – інфляції.
2. Кредитна експансія.
3. Інфляційнонебезпечні інвестиції (військові витрати, утримання збиткових підприємств державної форми власності).
4. Імпорт інфляції, роль якого посилюється із зростанням відкритості національних економік.
5. Інфляційні очікування.
6. Відсутність вільного ринку і конкуренції, що призводить до олігополізації економіки.
7. Некономічні фактори (революції, війни, політична нестабільність, втрата довіри до уряду та ін.).

Слід зазначити, що для більшості постсоціалістичних та країн, що розвиваються основною причиною інфляції є ціновий механізм, який за відсутності або недосконалості ринкових структур призводить до бюджетного дефіциту, незбалансованості та порушенням міжгалузевих пропорцій.

Інфляція має цілий ряд негативних наслідків у багатьох сферах суспільного життя, насамперед у соціальній та економічній, а саме: перерозподіл доходів, зменшення реальної вартості заощаджень, посилення податкового тиску, зниження обсягів виробництва, збільшення суспільних витрат, розширення спекуляції в результаті зміни цін, прискорення матеріалізації грошових запасів, падіння реальної відсоткової ставки, зниження мотивації до праці. Отже, інфляція негативно впливає не лише на грошово-кредитну систему, але й на соціальний рівень життя населення.

Далі перейдемо до аналізу рівня інфляції в Україні протягом 2000-2014 років (рис.1):

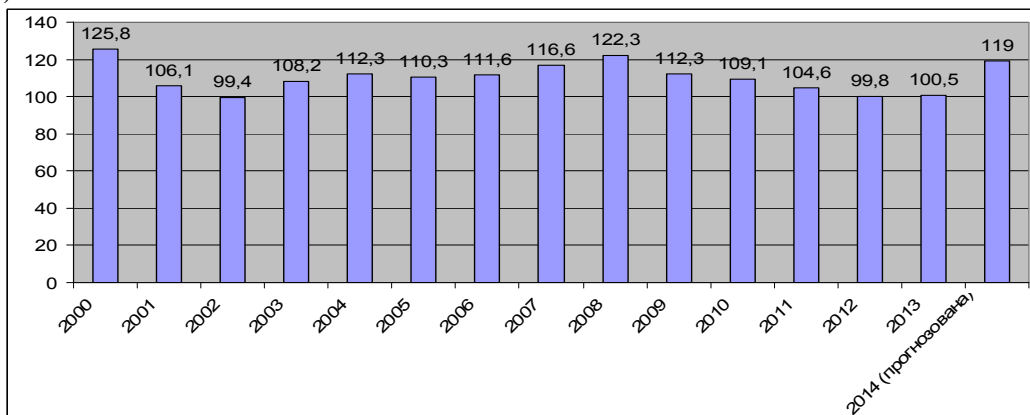

Рисунок 1 – Динаміка інфляційних процесів в Україні протягом 2000-2014 року, в тому числі дані по 2014 року за 10 місяців, %

Джерело: [8]

Як видно з рисунка, рівень інфляції, який існує зараз перевищує інфляцію попередніх років майже на 18 відсотків, що відповідає рівню інфляції у кризовий 2008 рік.

Далі, вважаємо за доцільне, дослідити динаміку інфляційних процесів в Україні протягом десяти місяців 2014 року загалом та у розрізі (рис.2, 3):

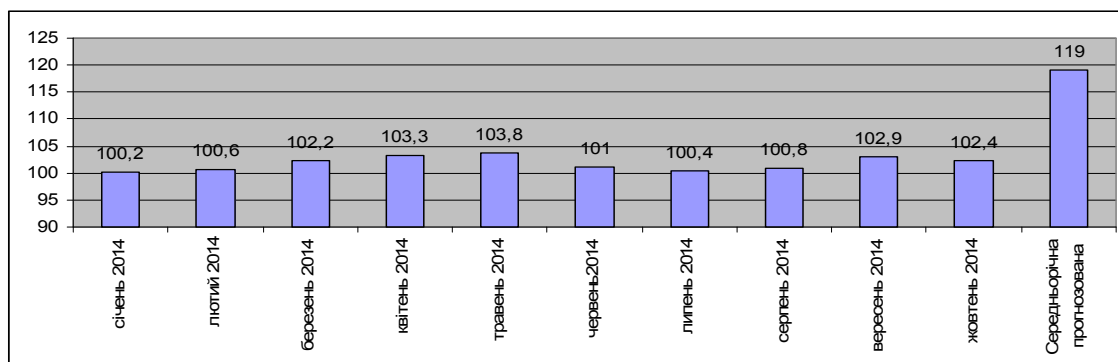

Рисунок 2 – Помісячний рівень інфляції у 2014 році в Україні загалом, %
Джерело: [9]

Як можемо спостерігати з рис. 1, динаміка рівня інфляції є мінливою, загострилась ситуація ще у березні місяці, коли рівень інфляції зріс з 100,6 % до 102,2 %, далі поступове зростання у квітні та травні до 103,8 %. Далі, спостерігаємо порівняно зниження інфляційного стрибка до 101 % у червні та 100,4 % у липні. Такі коливання, вважаємо за доцільне пояснити політичною та економічною кризами в країні, крім того анексією частини території та початку воєнного супротиву, тобто витрат країни на непередбачені воєнні заходи, зокрема. Натомість, у травні місяці Україна отримала перший транш макрофінансової допомоги від ЄС, а наприкінці червня було підписано Угоду про асоціацію, що як ми бачимо відзначилось зниженням темпів інфляції в країні у відповідні періоди.

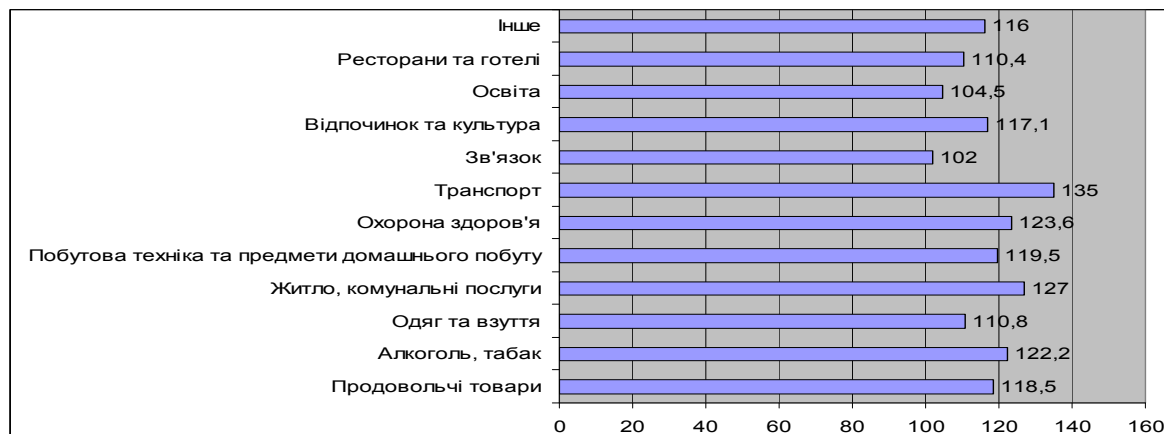

Рисунок 3 – Помісячний рівень інфляції у 2014 році України у розрізі товарів та послуг, %
Джерело: [9]

Якщо спостерігати по секторам, то найбільш негативного впливу інфляційними процесами зазнали такі як – транспорт – 135 %, житло, комунальні послуги – 127 5 %, алкоголь, табак – 122,2 %, побутова техніка – 119,5 % та продовольчі товари – 118,5 %, частина з них пов'язана з паливно-енергетичним комплексом, решта – імпортозалежні, витрати на які різко зросли із знеціненням гривні.

Тому, з огляду на високий рівень інфляційних процесів, який характерний для економіки України має місце застосування адекватної та ефективної антиінфляційної політики в країні.

Під антиінфляційною політикою держави розуміють комплекс заходів та дій у економіці, що стримують інфляційне зростання цін. Розрізняють два види антиінфляційної політики: адаптивна, яка передбачає пристосування до інфляції, спробу держави мінімізувати її негативні наслідки та активна, що спрямована на ліквідацію причин, що викликали інфляцію. Більшість економічно розвинутих країн світу встановлюють свої середньотермінові інфляційні орієнтири на рівні, що не перевищує 2-3 % на рік (табл. 1) [3].

Таблиця 1 – Інфляційні орієнтири центральних банків окремих країн світу [3]

Центральний банк	Інфляційні орієнтири / критерії цінової стабільності	
	показник	кількісні межі
Центральний європейський банк	Гармонізований індекс споживчих цін	менше 2% у середньостроковому періоді
Банк Англії	Індекс споживчих цін	2% (попередній орієнтир – 2,5%)
Національний банк Швейцарії	Індекс споживчих цін	Менше 2% на рік
Резервний банк Австралії	Індекс споживчих цін	2% на рік у середньостроковому періоді
Резервний банк Нової Зеландії	Індекс споживчих цін	1-3% у середньостроковому періоді (попередній орієнтир – 0-3% протягом 12 місяців)

Однак, не у всіх розвинутих країнах визначення інфляційних орієнтирів мають жорстко обмежувальний характер. Так, наприклад, Федеральна резервна система (ФРС) США допускає вищі темпи щорічного зростання інфляції, ніж Європейський центральний банк (ЄЦБ). Зазначена гнучкість інфляційних орієнтирів ФРС надає можливість поєднати їх досить низький рівень із динамічнішим виробництвом, ніж у країнах зони євро.

Щодо країн з перехідною економікою та країн, що розвиваються, то вибір ними інфляційних орієнтирів часто знаходиться поза межами цінової політики. Так, для країн Центральної та Східної Європи (Польща, Угорщина, Чеська Республіка, Словачка Республіка, Латвія, Литва, Естонія, Словенія, Мальта, Кіпр, які набули членства в ЄС у 2004 р.) вибір інфляційних орієнтирів визначався не оптимальним співвідношенням з темпами економічного зростання, а умовами входження до ЄС.

Досить часто встановлення інфляційних орієнтирів залежить від зовнішніх чинників. Наприклад, Міжнародний валютний фонд при видачі своїх кредитів ставить спеціальні вимоги, пов'язані із зниженням рівня інфляції в країні-реципієнті [10].

Слід зауважити, що утримання високого рівня інфляції зумовлене адміністративними заходами у таких монополізованих секторах як енергетичному, комунальному, транспортних перевезень.

Проаналізувавши інфляційні процеси в Україні можна виділити наступні фактори, що спричинили наявний темп інфляції рівень якого дорівнює кризовому (2008 рік): зростання цін на паливно-енергетичні ресурси, що викликане політичним конфліктом в країні, криза влади, зростання цін на споживання, комунальні послуги, знецінення гривні та безперечно витрати на війну.

Результати. Зазначимо, що за період незалежності України вітчизняна практика мала досвід управління інфляційними процесами. При цьому були сформовані основні засади антиінфляційної політики в перехідній економіці, що дозволило подолати гіперінфляцію та забезпечити перехід на помірні темпи інфляції. Проте, необхідно відмітити, що заходи, які застосовувались раніше не є прийнятними зараз, в умовах відкритості економіки України. Тому апарату необхідно досить уважно проаналізувати світовий досвід подолання інфляції.

Варіант антиінфляційної політики вибирають залежно від темпів інфляції та пріоритетів. Основними антиінфляційними інструментами, як показує світовий досвід, є заходи, що спираються на грошово-кредитну (індексація доходів, застосування механізму коригування процентних ставок відповідно до темпів інфляції) і фінансову політику (зміни у системі оподаткування, введення жорсткого державного контролю цін та зарплати) [11, с. 176]. Необхідним є також адаптація усіх економічних інституцій до функціонування в умовах інфляції. Важливою складовою антиінфляційної стратегії є впорядкування державних фінансів, передовсім скорочення бюджетного дефіциту.

Отже, проведення антиінфляційної політики залежить від співвідношення багатьох економічних процесів та ступеня їхньої активності. Найбільшої ефективності можна досягти лише за умов комплексного використання всіх можливих способів боротьби з інфляцією. Перш за все, політичної стабільності, як індикатора налагодженої роботи всього адміністративного апарату.

Список літератури

1. Сущенко О. Генезис та особливості антиінфляційної політики США на сучасному етапі [Текст] // Ринок цінних паперів України / О. Сущенко, Ю. Стахів. – 2011. - №1-2/2011. – С. 23-30
1. Геєць В. Цінова конкуренція чи цінова стабільність: дуалізм політики економічного зростання [Текст] // Економіка і прогнозування / В. Геєць. – 2010. – № 4. – С. 9–31.
2. Гриценко, А. А. Інститут таргетування інфляції: зарубіжний досвід і перспективи запровадження в Україні [Текст] / А. А. Гриценко, Т. О. Кричевська, О. І. Петрик. – К., 2008. – 272 с.
3. Марцин В. С. Деякі підходи до регулювання інфляційних процесів на сучасному етапі розвитку економіки / В. С. Марцин // Економіка розвитку № 1(65). – 2013. – С. 42–48.
4. Кравченко С. Інфляції в ринковій економіці й антиінфляційна політика держави / С. Кравченко // Економіка. Фінанси. Право. – 2011. – № 8. – С. 8–11.
5. Сірко А.В., Найдич Н.М. Макроекономіка: навч.-метод. пос.-Тернопіль: СПП «Тайп», 2009.-105с..
6. Безкровний А.В. Розвиток інфляційного процесу в Україні // Економіка АПК.-2009.-№1.-с.77-79
7. Державний комітет статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Финансовый портал Минфин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/inf/>
9. Синдром інфляції: діагностика і лікування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://persona-l.pp.ua/rubrics/bznes-fnansi/sindrom-nflyacz-dagnostika-lkuvannya>
10. Круш П.В., Тульчинська С.О. Макроекономіка: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 400 с.

Одержано 09.12.14